

Оцінювання внутрішніх чинників зазвичай проводять за такою схемою:

1. Аналіз можливостей виробничого менеджменту. Добре відомо, що поганий менеджмент у змозі завалити будь-який, навіть найкращий проєкт. Аналізуючи виробничий менеджмент підприємства, необхідно сфокусуватися на таких питаннях: досвід і кваліфікація менеджерів підприємства, їхня мотивація в рамках проєкту, сумісність менеджерів із цілями проєкту та основними етичними й культурними цінностями проєкту.

2. Аналіз трудових ресурсів. Трудові ресурси, які планують залучити для реалізації проєкту, мають відповідати рівню технологій, що використовуються в проєкті. Це питання стає актуальним у разі використання принципово нової для підприємства зарубіжної або вітчизняної технології. Може скластися ситуація, коли культура виробництва на підприємстві просто не відповідає розроблюваному проєкту, і тоді необхідно або навчати робітників, або наймати нових.

Наявність розвинутої та різноманітної економічної й соціальної інфраструктур часом має вирішальне значення для реалізації проєкту. Технічно-економічне обґрунтування проєкту повинно визначити ключові вимоги до інфраструктури, які є похідними від обраної технології. Можливості реалізації проєкту розглядаються як з точки зору наявності інфраструктури, так і необхідності її додаткового створення, включаючи всі необхідні елементи інфраструктурного забезпечення та їх якість.[2]

Одним з елементів інфраструктури, які аналітик повинен обов'язково проаналізувати під час технічної розробки проєкту, є транспортні засоби (залізничні, повітряні, водні чи шосейні), які використовуватимуться для постачання сировини та збуту продукції. Наявність транспортних засобів може стати визначною причиною прийняття чи відхилення проєкту у тому чи іншому регіоні [2]. Для успішної реалізації проєкту, особливо, якщо це пов'язане з міжнародним співробітництвом, необхідно мати сучасні телекомунікаційні системи. У світі рівень конкурентоспроможності значною мірою визначається саме здатністю моментально передавати та обробляти інформацію. Тому телефонна, факсимільна та модемна системи відіграють неабияку роль у процесі управління проєктом [2].

Список використаних джерел

1. Болтянська Л. О., Тебенко В. М. Від вибору бізнес-ідеї до її реалізації. *Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки)*. 2017. № 3(35). С. 20-27.

5. Zavadskykh Hanna, Tebenko Vita. Smart-Specialization as a Tool of Innovative Development of the Regional Economy (on the Example of Zaporozhzhia Oblast). *The latest implementation of technologies in education: The IV International Scientific and Practical Conference, November 21 – 23, Munich, Germany*. Munich, 2021. P. 61-65.

3. Лисак О. І., Андрєєва Л. О., Болтянська Л. О. Економіка підприємства: навч. посібник. Мелітополь : Люкс, 2020. 272 с.

Науковий керівник: Болтянська Л. О., к.е.н., доцент кафедри ПТБ, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

МОНЕТАРНІ СТИМУЛИ ЕКОНОМІЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

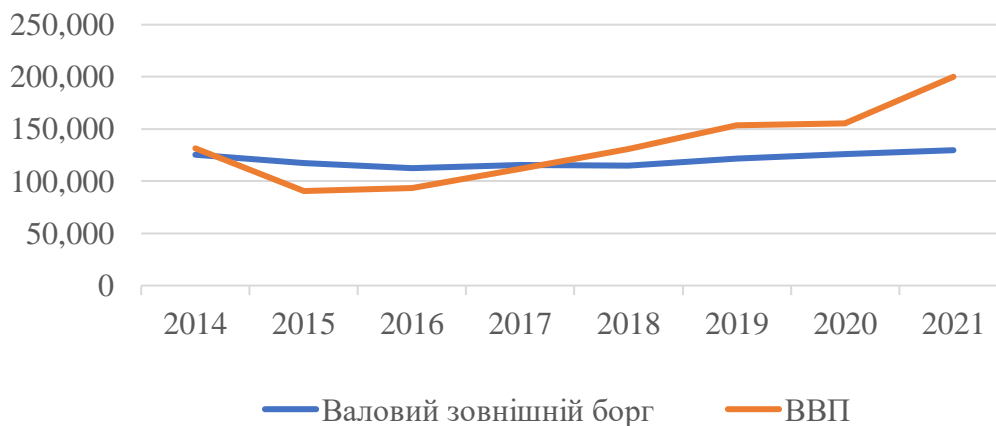
Сергєєва А. В.

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Глобальні економічні кризи ХХ - початку ХХІ сторіччя продемонстрували обмеженість традиційного інструментарію монетарного стимулювання для відновлення економічного зростання. Потреба протидіяти дефляційним ризикам та стимулювання ділової активності вивело функції центральних банків за межі ролі кредиторів останньої інстанції. Для України, яка має високий рівень відкритості економіки, питання монетарного стимулювання

економічного відновлення пов'язане з необхідністю подолання сировинного статусу економіки країни з метою підвищення суверенітету та економічної безпеки.

З 2014 року недостатня інвестиційна активність держави виникла через втрату частини активів на окупованих територіях поряд із несприятливими тенденціями на ринках експортних товарів, які призвели до суттєвого падіння ВВП в 2015 р. і звуження бюджетного потенціалу держави (рис. 1).

Рис. 1 Динаміка ВВП та зовнішнього боргу України за часи окупації, млн. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [2; 3]

Упродовж 2017-2021 рр. зовнішній борг збільшився зі 115451 млн. дол. до 129711 млн. дол., внаслідок чого відбулось суттєве збільшення витрат на його обслуговування. Можливості держави запозичувати на внутрішньому ринку через випуск облігацій внутрішньої державної позики є обмеженими через недостатність ресурсів в банківському секторі та зменшення доходів населення. В умовах зумовленого об'єктивними причинами зростання витрат на оборону від агресора та на обслуговування боргів, держава була змушена «заморозити» витрати на оплату праці у бюджетній сфері та лише частково збільшити соціальні виплати. Але це не дозволило суттєво знизити рівень державного перерозподілу ВВП та податкового навантаження на економіку.

На початку 2014 р., коли внаслідок фінансової кризи 2012 року та процесу оздоровлення банківського сектору багато підприємств втратило спроможність обслуговувати борги і потребували фінансової реструктуризації. Основними причинами зменшення власного капіталу підприємств у цей період були збитки через скорочення попиту на внутрішньому та зовнішньому ринках, девальвації гривні, припиненням бізнесу та фізичною втратою активів внаслідок окупації Росією значної частини території України. Водночас відбулося стрімке зростання боргів підприємств – до 5,2 трлн. грн. на початок 2016 р. Проявилась тенденція до послаблення ролі банківського кредиту у фінансуванні підприємств. Якщо на початок 2016 р. на банківський кредит припадало лише 15%. [4].

Не сприяла стабілізації очікувань і цінова динаміка (табл. 1)

Таблиця 1

Динаміка індексу споживчих цін, % до попереднього року

Показник	Роки									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Індекс споживчих цін у % до попереднього року	12,1	48,7	13,9	14,4	10,9	7,9	2,7	9,4	20,2	

Джерело: складено автором за даними [3]

Населення під тиском «ліквідної пастки» прагнуло якомога швидше знати кошти з депозитів. Лише протягом 2014-2015 рр. домогосподарства вилучили 22% депозитів у національній і 40% – в іноземній валюті [4]. Ціновий тиск в умовах повномасштабної війни посилюється. Як демонструють дані таблиці 1, інфляція у 2022 році прискорила більше ніж удвічі. За таких умов класичне інфляційне таргетування виявилось неефективним. Крім того, ризик зростання інфляції протягом 2023 року посилюється через масштабні руйнування енергетичної інфраструктури. Унаслідок енергетичного терору з боку росії спад ВВП України в IV кварталі 2022 року поглибився (до 35% у річному вимірі) [1]. Відтак, монетарне регулювання змушене було реагувати і на потреби енергетичної політики, оскільки «енергетична політика має бути «органічно вплетена» в механізм реалізації тріади «сталій розвиток – національна безпека – конкурентоспроможність» [5, с. 131]. Стали необхідними заходи жорсткого монетарного регулювання з метою збереження стабільності курсу гривні та фінансового сектору. Виникла потреба підвищити дієвість процентного каналу монетарної трансмісії та його ефективність. Через переваги ліквідності та мотиви перестороги вкладники віддають перевагу утриманню коштів на поточних рахунках для подальшої купівлі валюти або товарів довгострокового користування. Існує нестача привабливих інструментів для гривневих заощаджень, що генерує ризики для макрофінансової стабільності. Зважаючи на це, Національному банку довелося вживати додаткові заходи для зниження таких загроз і збереження фінансової стабільності.

З цією метою Національний банк вдався до підвищення нормативу обов'язкового резервування: з 31.12.2014 вони були на рівні 3% за строковими депозитами та 6,5% за коштами на поточних рахунках та депозитами на вимогу. З 10.03.2020 норма обов'язкового резервування за коштами на поточних рахунках та депозитами в національній валюті має нульову ставку, а в іноземній валюті – 10% [4]. Підвищення облікової ставки з 3.06.2022 року до рівня 25% разом із режимом фіксованого обмінного курсу та заходами регулювання валютного ринку стали важливими чинниками збереження макрофінансової стабільності в умовах повномасштабної війни. Завдяки такій політиці НБУ вдалося утримати під контролем курсовий і ціновий тиск, а також досягнути певного прогресу в стабілізації очікувань бізнесу та населення [4]. Основною метою монетарних заходів НБУ в умовах воєнного часу є забезпечення курсової стабільності. Запроваджені заходи регулювання у сукупності з надходженням міжнародної допомоги дали змогу стабілізувати ситуацію на валютному ринку, а також наростити міжнародні резерви до 28,5 млрд дол. США на кінець 2022 року [1]. Інструментами валютного ринку стали: фіксація офіційного курсу гривні, планове обмеження обсягів монетизації бюджету, розширення лінійки інструментів для хеджування валютних ризиків, а також калібрування валютних обмежень. Позитивним результатом таких кроків стало звуження спреда між офіційним і готівковим курсом гривні та зменшення чистого продажу валюти Національним банком.

Певну роль у стабілізації фінансового сектору відіграв і вербальний канал монетарної трансмісії. Так, послідовна комунікація НБУ щодо своїх кроків та твердості намірів щодо проведення тривалої відносно жорсткої монетарної політики мала ефект у вигляді поступового підвищення банківських процентних ставок за депозитами в національній валюті. У результаті відбувся злам тренду на зниження частки строкових вкладів населення.

Висновки. Отже, для нинішніх умов України монетарне стимулювання економічного розвитку орієнтоване та реалізацію цілей і мирного, і воєнного часу. Щодо мирних цілей, то монетарне регулювання має забезпечити подолання сировинного статусу економіки країни. Необхідно відмовитись від принципу «нейтральності» структурної і монетарної політики та підпорядкувати їх цілям технологічного розвитку виробництва. Завдання покращення якості банківської системи та відновлення кредитування підприємств корпоративного сектора потребує усунення системної розбалансованості у взаємодії Уряду та НБУ, узгоджених дій щодо забезпечення прозорості фінансових операцій.

Реалізація жорсткого типу монетарної політики в умовах війни сприятиме вирішенню кількох важливих завдань. По-перше, це дасть змогу вилучити частину надлишкових

готівкових грошей та стимулюватиме банки до більш активної цінової конкуренції за термінові вклади. Внаслідок цього ставки за довгостроковими депозитами зростатимуть, що підвищить зацікавленість вкладників у гривневих заощадженнях на довші строки. В результаті сповільниться доларизація економіки, знизуватиметься тиск на валютному ринку. Все це у сукупності зменшить ризики для макрофінансової стабільності. По-друге, такі заходи стимулюватимуть комерційні банки розширювати портфель облігацій внутрішньої державної позики в гривнях. Така активізація ринку внутрішніх запозичень, збільшення прозорості ціноутворення та зближення рівнів процентних ставок сприятиме забезпеченню погашень гривневих ОВДП без ризику повернення до емісійного фінансування дефіциту бюджету в наступному році. Отже, жорстку монетарну політику в сучасних реаліях України слід сприймати як дієвий інструмент макрофінансової стабільності та економічного відновлення національної економіки.

Список використаних джерел

1. Виступ Голови Національного банку Андрія Пишного під час пресбрифінгу щодо рішень з монетарної політики. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vistup-golovi-natsionalnogo-banku-andriya-pishnogo-pid-chas-presbrifingu-schodo-rishen-z-monetarynoyi-politiki-15812> (дата звернення 11.01.2023).
2. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення 17.01.2023).
3. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 21.01.2023).
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення 17.01.2023).
5. Почерніна Н. В. Енергетична безпека на макро та мегарівні у ракурсі теорії синергетики. *Економічна безпека національного енергетичного сектору в умовах глобалізації* : колективна монографія / За заг. ред. О. Л. Гальцової. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 125-142.

Науковий керівник: *Почерніна Н. В., к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного*

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У СВІТОВІЙ СПІЛЬНОТІ

Сириця С.

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Міжнародний туризм займає в системі світогосподарських відносин та загальнолюдських цінностей особливе місце за своїм універсальним впливом на розвиток світової спільноти. Представляючи собою найбільш масову форму людського спілкування, міжнародний туризм сприяє посиленню позитивних тенденцій у економічному, політичному, соціальному та культурному житті людей.

Метою дослідження є систематизація джерел та аналіз показників міжнародної туристичної активності в сучасній світовій спільноті. Об'єктом дослідження виступають соціально-економічні показники міжнародного туризму, предметом дослідження є туристична діяльність в світовому просторі.

Міжнародний туризм - це подорож особи за межі постійного місця проживання, що включає перетин кордону та здійснюється на термін від однієї доби до року з пізнавальною, відпочинковою, оздоровчою чи іншою метою, без здійснення оплачуваної діяльності в місці тимчасового перебування [3].

Міжнародний туризм є однією з провідних сфер сучасного світового господарства. Його розвиток сприяє активному економічному зростанню багатьох країн світу. Основна